

УДК 378.016:811.111

ПРЕДМЕТНО-МОВНИЙ ІНТЕГРОВАННИЙ ПІДХІД ЯК НЕОБХІДНА СКЛАДОВА ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОЦЕСУ ІНШОМОВНОЇ ОСВІТИ

Щербакова О.Л., Нікіфорчук С.С.

Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського

У статті розглядається предметно-мовний інтегрований підхід як необхідна складова організації процесу іншомовної освіти. Авторами надано моделі інтегрованого навчання CLIL. Розглядаються принципи навчання предмету та мови. Визначено основні цілі методики предметно-мовного інтегрованого навчання. Досліджено відмінності CLIL від інших методик і проаналізовані шляхи реалізації CLIL в вищих навчальних закладах. **Ключові слова:** освітні технології, інноваційна методика, предметно-мовне інтегроване навчання, специфічні професійні компетенції, процес навчання, іншомовна освіта.

Постановка проблеми. Сьогодні освітні технології розвиваються дуже стрімко – ринок рясніє пропозиціями з найрізноманітніших прийомів вивчення іноземної мови. Актуальним стає питання про методику, яку використовувати при навчанні. Варто помітити, що наприкінці ХХ ст. методи викладання іноземної мови зазнали великих змін. Раніше всі пріоритети віддавалися механічному оволодінню лексику, читанню, перекладу та граматиці, а завдання були однотипними. Зараз вивчення мови стало більш функціональним.

Велика кількість фахівців у галузях науки, бізнесу, культури, техніки, та багатьох інших сферах людської діяльності, почала приділяти увагу мові як засобу комунікації в професійному середовищі. Найбільша цінність для них – реальне спілкування з іноземцями. У зв'язку з цим, вектор викладання іноземної мови змістився з абстрактного і теоретичного на прикладний, та надбав більш функціональний характер.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. CLIL вважається однією з найпоширеніших та найперспективніших методик навчання іноземним мовам. Ефективність методики визнана в Європі, а в деяких країнах Європи, наприклад, у Фінляндії, CLIL виходить на рівень державної освітньої програми.

Термін CLIL (Content and Language Integrated Learning) був запроваджений дослідником Маршем Д. для позначення методики викладання загальноосвітніх предметів іноземною мовою. В українській мові абревіатура CLIL розшифровується як предметно-мовне інтегроване навчання або контекстно-мовне інтегроване навчання [4]. Дослідники Коченкова О.М., Кожевнікова О.В. стверджують, що предметно-мовне інтегроване навчання дозволяє сформувати у студентів лінгвістичні та комунікативні компетенції на іноземній мові в тому ж учбовому контексті, в якому формуються та розвиваються загальноосвітні знання та вміння [1; 2].

Науковець Тарнопольський О.Б. розглядає CLIL як родове поняття по відношенню до видового поняття навчання мови через зміст спеціальності, через оптимізацію та інтенсифікацію оволодіння студентами ІМ для професійних цілей [5]. Накопичений досвід інтегрованого навчання іноземній мові закордонними вченими (Марш Д., Мальєрс А., Вулф Д. та інші) свідчить, що студенти, які навчаються за даною методикою, мають змогу повноцінно зануритися в природне

мовне середовище. Вчені також відмічають, що робота над різними темами дозволяє вивчити специфічні терміни, певні мовні конструкції – це сприяє поповненню мовного запасу студента професійною предметною термінологією та готує його до подальшого вивчення та застосування отриманих знань та вмінь [9]. Найближчими аналогами вищезазначеної методики можна вважати канадську практику навчання ІМ через занурення (immersion), або американські програми вивчення іноземної мови з опорою на зміст предмету (content-based instruction) [1].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми.

На сьогоднішній день велика кількість наукових публікацій обґрунтовує необхідність впровадження CLIL у вищих навчальних закладах України [4; 5]. Але більшість публікацій зосереджена на тому, щоб запропонувати організацію навчального процесу, надати рекомендації щодо відбору навчального матеріалу для практичних занять або самостійної роботи студентів з навчальних предметів. Для впровадження методики CLIL в навчальну програму необхідно ретельно вивчити різні моделі інтегрованого навчання, та з'ясувати умови її успішної реалізації.

Мета статті: розглянути особливості організації процесу іншомовної освіти у вищих навчальних закладах України в контексті предметно-мовного інтегрованого підходу.

Виклад основного матеріалу. Останні 20-30 років популярності набуває вивчення іноземної мови шляхом інтеграції її у весь процес навчання, а саме: викладання загальних предметів іноземною мовою. Такий підхід робить мову не цілком навчання, а засобом, та розвиває орієнтаційні та комунікативні навички учня.

Інтеграція такого роду задовольняє запити студентів, які зацікавлені в першу чергу в прикладному аспекті іноземної мови. В даному контексті найбільший інтерес представляє методика, що має назву предметно-мовне інтегроване навчання CLIL (Content and Language Integrated Learning). Вона являє собою такий метод навчання, при якому частина предметів викладається іноземними мовами. Таким чином, навчання студентів рідною та іноземною мовами стає цілісним.

Автором даного методичного підходу є Девід Марш. У своїй статті «The relevance and potential of content and language integrated learning (CLIL) for achieving MT+2 in Europe» дослідник стверд-

жує, що предметно-мовне інтегроване навчання можна віднести до будь-якого сфокусованого на двох предметах освітнього контексту, в якому додаткова мова, тобто не основна мова, на якій ведеться весь курс навчання, використовується як засіб при навчанні немовних предметів. Автор підкреслює, що принцип дозволяє здійснювати навчання по двох мовах одночасно. Реалізація даного методу здійснюється різними способами в залежності від віку та місця знаходження учнів [8].

Очевидна мета CLIL – надання студентам високого рівня володіння іноземною мовою у звичних до іноземного середовища умовах, користуючись мовою як засобом для вивчення предмету і комунікації, не змушуючи їх перекладати матеріали з рідної мови на іноземну.

Друга мета даного методу полягає у міжкультурному аспекті. Окрім вивчення іноземної мови, студенти, що навчаються за принципами CLIL, також дізнаються культурні особливості мови та країн, завдяки використанню автентичних матеріалів.

Методика CLIL відзначається як інноваційна та прогресивна. Вона має двояку спрямованість: професійну та лінгвістичну. Важливим є те, що вивчення предмета здійснюється не лише іноземною мовою, але через неї та за її допомогою.

Одним з напрямків CLIL є інтегроване мовне навчання в професійній діяльності. Напрямок передбачає, що студенти вже мають професію в будь-якій сфері, і навчаються з метою підвищити свої комунікативні навички в іноземному середовищі.

Можна виділити такі відмінності CLIL від інших методик:

1. Знання мови стає не метою вивчення, а засобом вивчення професійних предметів;
2. Мова інтегрована в більш широкий професійний контекст;
3. Мотивація вивчення мови зростає, оскільки студентам необхідні знання та навички з їх професійних предметів. З мотивацією підвищується і якість освіти;
4. Вивчення і вдосконалення мови відбувається природньо – в процесі професійного спілкування. Студенти одразу практикують свої навички в тих умовах, в яких будуть використовувати їх в іноземному середовищі;
5. CLIL є частиною безперервної освіти;
6. Комунікативне володіння мовою і знання специфічної професійної лексики є важливішим за граматичну правильність (в разі, якщо помилки не перешкоджають комунікації);
7. Навчання читанню вважається одним з основних напрямків CLIL [6].

Інтегроване навчання має багато мовних та змістовних переваг. Однією з них є знайомство студентів не просто з мовою, але і з широким культурним контекстом. Учні мають бути готовими до інтернаціоналізації, і CLIL допомагає їм у цьому.

Багато студентів орієнтовані на переїзд за кордон по закінченню освіти, тож вони мають вільно орієнтуватися в іноземному середовищі та володіти необхідною професійною компетенцією на іншій мові. Вони автоматично отримують це після навчання по методології CLIL, і тим самим забезпечують собі краще професійне майбутнє.

Міжнародний підхід до навчання забезпечує різноманітність методів і стилів самого процесу, що позитивно впливає також і на педагогічний аспект.

Замість того, щоб зосереджуватися на покращенні однієї з чотирьох мовних навичок (говоріння, написання, прослуховування та читання) студентів, методика CLIL обумовлює одночасний розвиток кожної з них.

Реалізація методики CLIL у процесі іншомовної освіти вимагає враховувати наступні принципи навчання предмету та мові:

1. Багатоканальний фокус: всі предмети піддаються інтеграції, теми перегукуються між собою, процес навчання аналізується. Аналіз допомагає визначити, де студент знаходиться на даному етапі, та встановити подальший напрямок навчання. Важливо допомогти студентам знайти найбільш релевантні стилі навчання та розвивати їх, а також забезпечити такими необхідними мовними знаннями, щоб ефективно продовжити навчання нерідною мовою.

2. Середовище навчання безпечне та сприятливе: підтримуються доброзичливі стосунки та спільне навчання. Мовні помилки при говорінні не виправляються: завдання педагога – сформулювати їх у правильній формі або перефразувати. Педагог розуміє рівень знань кожного студента, слідкує за пройденим матеріалом і планує заняття, виходячи з цього.

3. Враховуються всі потреби та інтереси студента. Сам процес навчання інтегрується у повсякденне життя та інші предмети, допомагаючи студентам створювати асоціативні зв'язки для більш продуктивного навчання. Використовується лише актуальний матеріал зі ЗМІ та інших джерел.

4. Студенти говорять більше, ніж викладач. CLIL передбачає активне навчання – вивчення мови та освоєння предмету досягається за допомогою обговорень. Педагог створює ситуації для діалогу та спрямовує студентів. Таким чином розвиваються навички критичного мислення. Місія обговорень може бути різною: отримати фактичну відповідь на питання, стимулювати мислення та хист до аналізу, мотивувати на пошук нестандартних рішень. Чим активніше студент мислить, тим більше він запам'ятовує.

5. Нові знання та досвід учня ґрунтуються на попередніх навичках, знаннях та досвіді, його інтересах та установках. Студент вчиться приймати виклики, а фахівець допомагає з ними справлятися. Вчитель підтримує розвиток творчого та критичного мислення на іноземній мові.

6. Співпраця вчителів: планування предметів, уроків мови та спільних тем вимагає гарних взаємин та спільної роботи між вчителями-предметниками та вчителями-мовниками. В процесі планування та організації залучається керівництво, різні відомства, роботодавці. Якість спільної роботи аналізується та піддається оцінці. Вчителі постійно обмінюються зворотнім зв'язком, а також отримують його від учнів [3].

Методика CLIL передбачає, що педагог – це не єдине джерело інформації для студентів. Використовуються автентичні матеріали: тексти та задачі є реальними та актуальними, а вивчення мови пов'язане з життєвими ситуаціями та цілями.

Реалізація методики CLIL в європейських ВНЗ значною мірою пов'язана з розумінням англійської мови як глобальної в рамках інтернаціоналізації всієї сфери вищої освіти. Досвід практики викладання предмету другою мовою, відмінною від рідної (в більшості випадків – англійською мовою), можна класифікувати за трьома моделями інтегрованого навчання, які запропонував Койл Д.

Модель С1: Багатомовне навчання. Інтегроване навчання передбачає використання більше ніж однієї мови на різних роках навчання та при викладанні різних предметів. Завершуючи навчання за такою моделлю, студент набуває професійних знань на декількох мовах. Модель вважається престижною: вона покликана привернути найбільш цілеспрямованих студентів з різних країн.

Модель С2: Додаткове інтегроване навчання предмету і мови. Мова викладається паралельно з іншими предметами, але при цьому акцент робиться на розвитку знань та умінь, які є необхідними для професійного використання мови та забезпечення розумових процесів вищого порядку. Викладання мови пов'язується зі спеціальними сферами, викладачі входять до структурних підрозділів по різних спеціальностях. Після навчання за такою моделлю студенти набувають вміння використовувати мову саме для роботи по їх спеціальності.

Модель С3: Предметні курси з включенням мовної підтримки. Програми навчання розробляються з точки зору розвитку и набуття мовних навичок. Навчання здійснюється як викладачами-предметниками, так і фахівцями-мовниками. Навіть студент із низьким рівнем знання мови може відчути себе комфортно, тому що отримує повноцінну підтримку протягом всього процесу навчання. Такий метод робить

можливим оволодіння як предметом, так і мовою його викладання. Модель підходить для навчання студентів з різним мовним та культурним фоном.

Модель С1 реалізується лише у ВНЗ певної спеціалізації (наприклад, бізнес), а моделі С2 та С3 є найбільш поширеними [9].

Якщо говорити про розвиток CLIL в Україні, то слід зазначити, що нині реалізація даної методики носить епізодичний характер. Реалізація здійснюється частково, в рамках окремих навчальних закладів.

Висновки з даного дослідження і перспективи. Сьогодні професійний успіх обумовлюється не лише специфічними навичками, але багато в чому залежить від вміння вільно комунікувати зі спеціалістами з інших країн. Сучасне суспільство стрімко розвивається, і в ньому відбуваються серйозні процеси модернізації навчання. Це тягне за собою розвиток і впровадження інноваційних методів навчання, які би задовольнили актуальну потребу до інтернаціоналізації. Ефективність методу CLIL забезпечується проведенням занять у сучасних формах взаємодії вчителя зі студентом, із застосуванням інноваційних навчальних технологій, та дозволяє учням одночасно навчатися і мові, і професійному предмету, з паралельним вивченням всієї важливої термінології та мовних особливостей спеціальності.

Впровадження CLIL-технології в Україні буде беззаперечним кроком вперед зі сторони ВНЗ – це не лише посприє підвищенню рівня кваліфікації студентів, але і забезпечить закладу конкурентоспроможність за рахунок збільшення тісноти інтеграції з іноземними партнерами. Але треба зазначити, що введення методики в улюбле середовище ВНЗ потребує ретельного планування, організації та моніторингу, а також регулярного отримання зворотного зв'язку та його аналізу.

Список літератури:

1. Кожевникова О.В. Интегрированное обучение специализированным предметам на иностранном языке как фактор включения студентов в международную академическую мобильность / О.В. Кожевникова // Вестник ТвГУ. – Серия: Педагогика и психология. – Выпуск 4. – Тверь, 2011. – С. 102–111.
2. Коченкова О.М. Возможности профилизации преподавания иностранных языков с помощью применения элементов методики CLIL [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://kochenkova.ru/publ/vozmozhnosti_profilizacii_prepodavaniya_inostrannykh_jazykov_s_pomoshhju_primeneniya_ehlementov_metodiki_clil_integrirovanie_prepodavaniya_inostrann/1-1-0-1.
3. Март Раннут. Подготовка студентов педагогических вузов к интегрированному преподаванию предмета и языка [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.digar.ee/arhiiv/en/nlib-digar:297812>.
4. Мовчан Л.Г. Використання досвіду Швеції у вітчизняній практиці навчання іноземних мов [Електронний ресурс] / Л.Г. Мовчан // Гуманізація навчально-виховного процесу. – 2011. – Спец. вип. 7, ч. 2. – С. 214–220.
5. Тарнопольський О.Б. Навчання через зміст, змістовно-мовна інтеграція та іномовне занурення у викладанні іноземних мов для професійних цілей у немовних вищах / О.Б. Тарнопольський // Іноземні мови. – 2011. – 192 с.
6. Шмакова О.В., Фокина М.М. Интегрированное языковое обучение – важная составляющая подготовки эффективных и конкурентоспособных специалистов [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://elib.bsu.by/bitstream/123456789/166109/1/Шмакова_ОВ16_Ч2-089-092.pdf.
7. Coyle D., 2010 / Evaluating the impact of CLIL programmes, in: Content and Language Integrated Learning. Cambridge English.
8. David Marsh, Peeter Mehisto, Dieter Wolff, Maria Jesus Frigols Martin: European Framework for CLIL: Teacher Education / Council of Europe. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://encuentrojournal.org/textos/9.%20CLIL-Framework.pdf>.
9. Planning and implementation of content and language integrated learning in HEIs : in-service teacher training on “Teaching in a Second Language” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.digar.ee/viewer/en/nlib-digar:297601/265904/page/1>.

Щербакова Е.Л., Никифорчук С.С.

Николаевский национальный университет имени В.А. Сухомлинского

ПРЕДМЕТНО-ЯЗЫКОВОЙ ИНТЕГРИРОВАННЫЙ ПОДХОД КАК НЕОБХОДИМАЯ СОСТАВЛЯЮЩАЯ ОРГАНИЗАЦИИ ПРОЦЕССА ИНОЯЗЫЧНОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Аннотация

В статье рассматривается предметно-языковой интегрированный подход как необходимая составляющая организации процесса иноязычного образования. Авторами предоставлены модели интегрированного обучения CLIL. Рассматриваются принципы обучения предмету и языку. Определены основные цели методики предметно-языкового интегрированного обучения. Исследованы различия CLIL от других методик и проанализированы пути реализации CLIL в высших учебных заведениях.

Ключевые слова: образовательные технологии, инновационная методика, предметно-языковое интегрированное обучение, специальные профессиональные компетенции, процесс обучения, иноязычное образование.

Shcherbakova O.L., Nikiforchuk S.S.

Mykolaiv V.O. Sukhomlynskyi National University

LANGUAGE INTEGRATED LEARNING APPROACH AS AN NECESSARY COMPONENT OF THE ORGANIZATION OF THE PROCESS OF FOREIGN LANGUAGE EDUCATION

Summary

The article reveals the problem of language integrated learning approach as an necessary component of the organization of the process of foreign language education. The authors provide models of integrated learning CLIL. The principles of teaching the subject and language are considered. The main goals of the methodology of language integrated learning are defined. The differences between CLIL and other methods have been studied and ways of implementing CLIL in higher education institutions have been analyzed.

Keywords: educational technologies, innovative methodology, language integrated learning, specific professional competences, the process of education, foreignlanguage education.